

POSTANOWIENIE

Dnia 10 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Pietruszyński

w sprawie **A. D., M. H., T. G. i W. G.**,
w przedmiocie kasacji prokuratora na niekorzyść uniewinnionych od wyroku Sądu
Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 6 października 2021 r., sygn. akt II AKa 387/19,
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 28 lutego 2019 r.,
sygn. akt III K 174/13,
w kwestii wyłączenia sędziego,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 10 września 2024 r.
wniosku obrońcy A. D., T. G. i W. G.,
na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 i 4 k.p.k. i art. 6 ust. 1 Konwencji
o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia
4 listopada 1950 r.,

postanowił

**wyłączyć sędziego Sądu Najwyższego Stanisława
Stankiewicza od rozpoznania sprawy kasacyjnej o sygnaturze akt
I KK 240/22 co do oskarżonych A. D., T. G. i W. G.**

UZASADNIENIE

W postępowaniu kasacyjnym prowadzonym przed Sądem Najwyższym pod sygn.
akt I KK 240/22 wpłynął kolejny wniosek obrońcy A. D., T. G. i W. G. o wyłączenie sędziego
Sądu Najwyższego Stanisława Stankiewicza od rozpoznania tej sprawy kasacyjnej na
podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

W uzasadnieniu wniosku jego autor odwołał się do faktu powołania wyżej wymienionego sędziego na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3) oraz powołał się na poglądy formułowane w doktrynie i orzecznictwie, w tym zwłaszcza w uchwałach zapadłych w Izbie Karnej Sądu Najwyższego: z 23 czerwca 2023 r., I KZP 22/22; z 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22 oraz uchwały połączonych Izb Sądu Najwyższego: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA 1-4110-1/20.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W pierwszej kolejności należało wziąć pod uwagę, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z 5 czerwca 2023 r. wydanym w sprawie C-204/21 orzekł (pkt 4), że przyjmując i utrzymując w mocy art. 26 § 2 i § 4-6 oraz art. 82 § 2-5 ustawy o Sądzie Najwyższym w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 190) oraz art. 10 ww. ustawy nowelizującej, przekazujące do wyłącznej właściwości Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego rozpoznawanie zarzutów i zagadnień prawnych dotyczących braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego – Rzeczpospolita Polska uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciążyą na mocy art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 47 Karty Praw Podstawowych, jak również na mocy art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i zasady pierwszeństwa prawa Unii.

Respektując to orzeczenie Sąd Najwyższy – jako najwyższy organ władzy sądowniczej Rzeczypospolitej Polskiej będącej demokratycznym państwem prawnym, zaś od 1 maja 2004 roku także państwem członkowskim Unii Europejskiej, respektującym prawo wspólnotowe i akceptującym rozstrzygnięcia najważniejszej instytucji sądowniczej Unii Europejskiej – stwierdza, że ustalony tam stan rzeczy, powiązany z koniecznością zapewnienia ciągłości rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy wniosków o wyłączenie sędziego, w tym także składanych z powodów, o których mowa w art. 26 ust. 2 ustawy o Sądzie Najwyższym, spowodował, że wniosek w sprawie niniejszej, dotyczący wyłączenia od rozpoznania sprawy kasacyjnej sędziego Izby Karnej Sądu Najwyższego podlegał rozpoznaniu według zasad ogólnych, tj. w tej Izbie Sądu Najwyższego.

Przechodząc do merytorycznej oceny argumentacji podniesionej we wniosku należało uznać go za uzasadniony.

Pole ochrony przewidziane przepisem art. 41 k.p.k. ustanawiającym instytucję *iudex suspectus* jest szerokie, co oznacza, że regulacja ta stanowi również instrument zapewnienia stronie postępowania karnego do niezależnego i bezstronnego sądu. Wspomniany przepis art. 41 k.p.k. przewiduje, że sędzia podlega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie. W sprawie niniejszej mamy jednak do czynienia ze szczególnym aspektem gwarancyjnym tejże instytucji. Jej zastosowanie nie było bowiem uzależnione, jak to zresztą bywa najczęściej, obawami o stronnictwo sędziego, ale koniecznością zapewnienia stronie postępowania karnego sądu, co do którego nie istnieją jakiegokolwiek wątpliwości w zakresie spełnienia wymogów niezależności i bezstronności. Taka wykładnia omawianego przepisu może więc przewidywać także sądową kontrolę tego, czy w konkretnej sprawie nie dochodzi do naruszenia w omawianym zakresie standardów gwarantowanych przez art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 ust. 1 EKPC. Jeżeli obawy takie są uzasadnione, to tym bardziej możliwe, a nawet celowe jest posłużenie się przewidzianymi przez ustawodawcę instytucjami karnoprosesowymi minimalizującymi, albo znoszącymi takie zagrożenie w sprawie, która dopiero ma zostać przez sąd rozpoznana.

Sąd Najwyższy nie znajduje powodów do zakwestionowania poglądu wyrażonego w uchwale trzech połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20 (OSNK 2020, z. 2 poz. 7), gdzie stwierdzono, że „Nienależyta obsada sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. (...) zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3).”

Uchwała ta - stosownie do treści art. 87 ust. 1 ustawy o Sądzie Najwyższym (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 154 – dalej: ustawa o SN) - z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej i wiąże każdy skład Sądu Najwyższego dotąd, dopóty nie nastąpi uregulowane w art. 88 ust. 2 ustawy o SN odstąpienie od uchwały. Do dnia wydania niniejszego orzeczenia taka sytuacja nie wystąpiła, a zatem nie odstąpiono od przedmiotowej zasady prawnej.

Związanie to nie zostało w żaden sposób zniesione wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK-A 2020, poz. 61), co wyjaśniono obszernie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. m.in.; uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNK 2002, z. 6, poz. 22; uchwała z dnia 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, OSNP 2022 Nr 10, poz. 95; wyroki: z dnia 26 września 2023 r., II KK 288/23; z dnia 14 czerwca 2023 r., II KK 489/21; z dnia 7 czerwca 2023 r., III KK 109/23; z dnia 17 maja 2023 r., V KK 17/12, post. SN: z dnia 23 listopada 2022 r., I KO 79/21 i I KO 80/21; z dnia 18 stycznia 2022 r., I KZ 61/21; z dnia 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021 Nr 10, poz. 41; z dnia 29 września 2021 r., V KZ 47/21).

Na wymowę uchwały trzech izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r. w płaszczyźnie „niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności zwrócił uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka wyroku z dnia 22 lipca 2021 r. w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce (skarga nr 43447/19). Trybunał wskazał - przywołując zresztą swoje stanowisko także w sprawie Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii - że z uwagi na udział w procesie powoływania w Polsce sędziów takiego organu, jakim jest Krajowej Rady Sądownictwa, w składzie ukształtowanym nowelą z 2017 r. (w efekcie czego organ ten nie jest niezależny od władzy wykonawczej i ustawodawczej) - osoba powołana na urząd sędziego orzekając w określonej sprawie nie stanowi niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPCz (pkt 284).

Należy przypomnieć, że Europejski Trybunał Praw Człowieka ma tzw. „monopol jurysdykcyjny” w zakresie interpretacji i stosowania Konwencji (art. 32 ust. 1 EKPCz). Jak się w efekcie przyjmuje, jego konsekwencją jest związanie sądów krajowych interpretacją EKPC przyjętą przez Trybunał (zob. postanowienie SN z 10 czerwca 2022 r., III KO 36/22; I. Kondak w: Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Komentarz, L. Garlicki [red.], Warszawa 2011, t. 2, s. 100 i 103).

Także standardy prawa Unii Europejskiej wyrażają zasadę, zgodnie z którą „gwarancje dostępu do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy, a w szczególności gwarancje określające pojęcie, jak również skład tego sądu, stanowią podstawę prawa do rzetelnego procesu sądowego. Prawo to oznacza, że każdy sąd jest zobowiązany zbadać, czy ze względu na swój skład stanowi on taki właśnie sąd, jeżeli pojawia się w tym względzie poważna wątpliwość. Badanie to jest nieodzowne w kontekście zaufania, jakie sądy społeczeństwa demokratycznego muszą wzbudzać u jednostki. W tym sensie taka kontrola stanowi istotny wymóg formalny, którego należy

bezwzględnie dochować i którego spełnienie należy sprawdzić z urzędu" (zob. wyrok z dnia 1 lipca 2008 r., Chronopost i La Poste/UFEX i in., C-341/06 P i C-342/06 P, EU:C:2008:375, pkt 46, 48; wyrok z dnia 26 marca 2020 r., Simpson/Rada i HG/Komisja, C-542/18 RX-II i C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, pkt 57; z dnia 29 marca 2022 r., BN, DM, EN przeciwko Getin Noble Bank S.A., C-132/20, ECLI:EU:C:2022:235, pkt 113.

Rozpoznając wniesiony w niniejszej sprawie wniosek Sąd Najwyższy nie może pozostać na te argumenty obojętny. Niedopuszczalne bowiem w świetle jakichkolwiek standardów – czy to konwencyjnych, czy konstytucyjnych – jest bowiem doprowadzenie do sytuacji, w której przed sądem kasacyjnym miałyby dojść do naruszenia jednej z elementarnych gwarancji procesowych, którą jest gwarancja dla strony, że jej sprawę rozpozna niezależny i bezstronny sąd ustanowiony ustawą.

Okolicznością znaną Sądowi Najwyższemu z urzędu jest fakt powołania – postanowieniem Prezydenta RP z dnia 14 czerwca 2024 r., nr 1130.27.2024 (M.P. z 2024 r., poz. 628) – Stanisława Stankiewicza do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, co nastąpiło m.in. w efekcie przedstawienia stosownego wniosku w tym zakresie przez Krajową Radę Sądownictwa (zob. uchwałę z dnia 10 maja 2024 r., nr 313/2024), ukształtowana w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3)

Test niezależności tej Krajowej Rady Sądownictwa od władzy ustawodawczej oraz wykonawczej nadal ma wynik negatywny,

Okoliczność ta rzutuje na sytuację osób – w tym wyżej wymienionego – które uzyskały powołania sędziowskie po uprzednim otrzymaniu rekomendacji od tak ukształtowanej KRS (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 19 listopada 2019 r. w sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18 oraz s. 24 - 27 uzasadnienia uchwały trzech izb SN), nie tyle w płaszczyźnie organizacyjnej, tj. w aspekcie ich formalnego statusu jako sędziów Sądu Najwyższego, co orzeczniczej, powodując, że orzeczenia wydane z ich udziałem nie spełniają kryteriów określonych w art. 6 ust. 1 EKPCz i mogą na tej podstawie podlegać wyeliminowaniu, o czym świadczy przywołane orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

W świetle zaprezentowanych na wstępie rozważań, w tym zwłaszcza odwołujących się do dorobku orzeczniczego tego organu sądownictwa międzynarodowego, którego jurysdykcję Rzeczpospolita Polska respektuje od 1 maja 1993 r. należało uwzględnić

argumentację wnioskodawców i uznać, że skład orzekający Sądu Najwyższego z udziałem wyżej wymienionego sędziego nie spełnia kryterium „niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą”, w znaczeniu obszernie omówionym na gruncie sprawy Reczkowicz przeciwko Polsce i innych, tożsamych przedmiotowo postępowań (np. z dnia 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, połączone skargi nr 49868/19 i 57511/19).

Nie jest więc możliwa ani dopuszczalna akceptacja takiego stanu rzeczy przez Sąd Najwyższy w płaszczyźnie omówionych na wstępie gwarancji procesowych stron. Przeciwna interpretacja zaistniałego w sprawie układu procesowego stanowiłaby *de facto* akceptację przez Sąd Najwyższy stanu, w którym uwzględnienie skargi strony na naruszenie przepisów ETPC jawi się – w świetle dotychczasowego orzecznictwa Trybunału – jako wysoce prawdopodobne, co zarazem może stworzyć podstawę do wznowienia postępowania na podstawie art. 540 § 3 k.p.k. (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2014 r., I KZP 14/14, OSNKW 2014, z. 8, poz. 59), a nawet doprowadzić do odpowiedzialności odszkodowawczej Państwa.

Jedyną możliwością usunięcia wyżej omówionych, uzasadnionych wątpliwości natury konwencyjnej i konstytucyjnej, jak również zapewnienia stronie postępowania składu Sądu Najwyższego, w którym nie uczestniczą sędziowie wobec których w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, oraz w piśmiennictwie formułowane są rzeczowe, silnie uzasadnione zastrzeżenia odnoszące się do udziału w procedurze nominacyjnej niespełniającej wymogów obiektywizmu i niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej, było zatem uwzględnienie złożonego przez obrońcę wniosku o wyłączenie sędziego.

Kierując się powołanymi względami orzeczono jak w części dyspozytywnej postanowienia.

[PGW]

[ms]

